

6/8

Napoleon III:s seger och de Gaulle

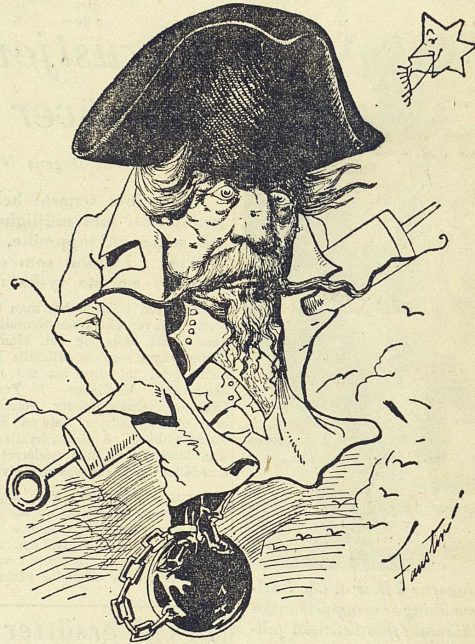
"KEJSARINNAN är legitimist, min kusin är republikan, Morny är orleanist och jag är socialist; den ende bonapartisten är Persigny, och han är galen." Detta är ett av de få festliga och kvicka uttalanden som tillskrivits Napoleon III. Det innehöll mycket av sanning; den ultrakatolska kejsarinnan Eugénie hade sympatier för bourbonerna, prins Napoleon (Plon-Plon) beredde genom sin radikalism kejsaren åtskilligt besvär, kejsarens halvbröder Morny, en av de ledande i statskuppen 1851, hade länge varit orleanist och som sådan blivit deputerad under julimonarkin, Napoleons egen dunkla och mystiska ideologi kunde före Marx väl kallas socialistisk; att Persigny, som i egenskap av Napoleons inspiratör och adjutant från underofficer och dussinjournalist förvandlades till inrikesminister, ambassadör och hertig, verkligen var både bonapartist och en smula tokig står utom tvivel.

Men yttrandet innehåller också en mera allmän eller symbolisk sanning. Bonapartismen var, då Napoleon valdes till president i december 1848 och till och med då han gjorde statskuppen tre år senare, intet politiskt parti av betydelse. Det var snarare Napoleon den lille än den store farbrodern (om han nu var farbror) som lyckades skapa en bonapartistisk rörelse.

Detta och andra problem kring Napoleon III:s maktövertagande och metoder har nyligen belysts i en undersökning av en ung engelsk akademiker Zeldin, *The Political System of Napoleon III* (Macmillan, 24 shilling). Zeldin har utnyttjat en mängd källor som tidigare inte använts eller varit helt okända, privatpapper, prefekturernas arkivalier, i postens arkiv förvarade telegram. På flera punkter kommer han till nya och intressanta resultat; här skall jag blott stanna vid några av dem.

Att den okände Ludvig Napoleon valdes till den andra republikens president 1848 har sagts till väsentlig del bero på glansen av det Napoleonska namnet. Frankrike hade länge levat i en Napoleonromantik, vars främsta uttryck var "askans hemförande" från S:t Helena 1840. Zeldin förnekar naturligtvis inte att den diskutabla släktskapen med den store Napoleon hade betydelse, men han betonar mer än tidigare forskare synpunktens begränsning. Han skiljer mellan napoleonism, känslan för den förste Napoleon och hans regim och bonapartism som en dy politisk rörelse med föra en napoleonid till tre

SA MAJESTE !!!

Kläderna göra ej mannen. Fransk karikatyr av Napoleon III (i sin store farbroders dräkt) efter nederlaget vid Sedan.

Samtida fransk karikatyr av Napoleon III i sin store farbroders dräkt.

nap
un
bor
na'
kor
mä
orl
tisk
san
liga
pre
i L
kri
bro
livs
för:
sen
Ben
sar
rar:
inte
tisk
mo:
effe
ärs
—
pro
der
nap

Dessa fakta är naturligtvis förut väl kända, men Zeldin anser sig dra de riktiga konsekvenserna då han framför sin uppfattning om 1848 års presidentval. De 5 400 000 som röstade på Napoleon var inte bonapartister och uttalade sig inte för ett nytt kejsardöme. De var lockade av det Napoleonska namnet, men än mer av prinsens "program", om man med detta ord kan beteckna hans vaga vädjanden till alla folkgrupper med alla honnörsord, ordning, frihet, äganderätt, fred, demokrati. Framför allt: legitimister, orleanister, republikaner, socialister var som politiska rörelser och organisationer för tillfället diskrediterade. Folket längtade efter "nya män", det vill säga efter att få bort de gamla. "Folkviljans triumf över fraktionerna", som den nyvalde presidenten talade om, var inte bara en tom fras; Napoleon representerade ett slags överideologi gentemot de riktningar som dominerat scenen under årtionden. Detsamma gäller folkomröstningen efter statskuppen 1851, då diktatorn och därmed den cesariska demokratin fick 7 800 000 röster mot 250 000 — ett resultat som trots påtryckningarna i huvudsak markerade väljarnas fria anslutning till den nya regimen.

En jämförelse med de Gaulle har här sitt intresse. Liksom Napoleon III lånade glans av Napoleon I, är de Gaulle av år 1958 arvtogare till de Gaulle från 1940—1945. Man föreställer sig lätt att prins Napoleons segrar 1848 och 1851 innebar att en stark, latent bonapartism äntligen kom till blomning; på samma sätt antas det att franska folkets känsla för krigshjälten de Gaulle levat kvar under ytan och nu bryter fram i generalens triumf. Självfallet iigger det något i denna uppfattning — mera kanske än i tron på den Napoleonska glorian kring brorsonen — men synpunkten drivs lätt till överdrift. de Gaulles "rasselement" samlade omkring 1950 blott cirka 20 procent av rösterna och gick sedan snabbt tillbaka. Vid en serie opinionsundersökningar 1955—1956 om vem som borde bli konseljpresident fick Mendès-France 27 procent av rösterna, Pinay och Faure vardera omkring 10 procent, de Gaulle endast 2 procent. Då Gary i sin märkliga roman "Himlens rötter" (1956) kallar de Gaulle "Europas siste elefant" och en "nästan bortglömd general" ger han uttryck åt både myten och realiteten. Att myten nu synes bli verklighet beror främst på att den bestående regimen och dess partier diskrediterats, liksom för etthundratio år sedan. de Gaulle kommer till makten som en "ny man", som övervinnare av de blamerade fraktionerna.

Efter statskuppen 1851 hade Napoleon oinskränkt makt, med en väldig folkmajoritet som stöd, med armén, polisen och en stor del av förvaltningen som redskap. Men han saknade ett parti, en organisation, som kunde göra härskares vilja till folkets och förmedla massans skiftande opinio-

lokala storheter, som framträdde med i viss mån självständiga åsikter, inom kort blev även klara opponenter och kritiker invalda. Den successiva övergången till det liberala kejsardömet förbereddes steg för steg genom att personer av skilda riktningar fick regeringens stöd vid valen, blott de respekterade den bestående regimen, genom att trycket mot oppositionen lättades, genom ökad press-, förenings- och församlingsfrihet. Denna förändring var knappast framtvingen; den var snarare en följd av att Napoleon kände sig säker på tronen, att han trodde på anslutning utan påtryckning och tvång och att han verkligen var något av liberal och demokratisk ideolog. Då liberalen Ollivier, några år tidigare en av de främsta kritikerna, bildade en regering av typisk koalitionskaraktär nyårs-afton 1869 syntes kejsardömet säkrat.

Bonapartismen överlevde den katastrof som kom ett år senare. Den hade nu fått kadrer och organisation, liksom legitimism, orleanism, republikanism och socialism. Den hade en myt som var användbarare än den gamla Napoleonska myten om segrar och ära. "Kejsardömet, det är freden", sade Napoleon i ett tal år 1852; detsamma sade bonapartisterna — eller imperialisterna — på 1870- och 1880-talen. De goda konjunkturen, stabiliteten, frihandeln, glädjen och festligheten under Napoleon III prisades; endast kejsardömet gav folket möjlighet att ägna sig åt trevnad och nöjen, förklarade en av partiets ideologer. Av de 208 platser som monarkisterna erövrade vid 1877 års val kom jämnt hälften på imperialisterna. Sedan segrade republiken "genom preskription", och liksom den egentliga monarkismen blev bonapartismen ett cenakel, med ättlingar av de Napoleonska dignitärerna som traditionens bevarare.

HERBERT TINGSTEN

ner till de styrande. Zeldin visar hur han i viss utsträckning skapade en sådan bas för sitt välde: genom prefekterna och de närmast av dem utsedda officiella kandidaterna till den folkvalda kammaren, genom mörarna i de små landskommunerna, genom tidningarna i storstäderna. Men något partivälde, motsvarande kommunismens, fascismens och nazismens, kom aldrig till stånd i det andra kejsardömet. Från början godtogs som officiella kandidater även

napoleonism fanns det mycket under Karl X och Ludvig Filip, av bonapartism föga. De "kejsartrogna" fann sig väl under borgarkonungen och var i regel, i den mån de deltog i politiken, klara orleanister. De hälsade entusiastiskt askans hemförande, men samtidigt dömde de gamla kejsarliga marskalkarna, ministrarna, prefekterna och kammarherrarna i Ludvig Filips pärskammare (omkring 150 till antalet) den unge brorsonen och pretendenten till livstids fängelse efter statskuppen försöket i Boulogne; då prinsens försvarsadvokat, legitimisten Berryer, vände sig till "Eder, kejsardömets baroner, grevar, ministrar, marskalkar" vann han nästan intet understöd. Något bonapartistiskt parti fanns inte under julimonarkin och bildades inte heller efter kungadömets fall; vid 1849 års val till nationalförsamlingen — alltså sedan Napoleon med 75 procents majoritet valts till president — blev endast några få bonapartister invalda.